

מילת גוי

פתיחה

"ת"ר: ישראל מל את העובד כוכבים לשום גר, לאפוקי לשום מורנא דלא; ועובד כוכבים לא ימול ישראל, מפני שחשודין על שפיכות דמים..." (כו:).

לאחר שהגמרא דנה בדיני מומר והיחס כלפי גוי בהם עסקנו בשיעורים הקודמים, מובאת ברייתא הדנה בשאלה האם מותר למול גוי והאם גוי יכול למול. בשיעור השבוע נתעסק בחלקה הראשון של הברייתא- האם מותר למול גוי.

קיימים מספר מקרים אפשריים למילת גוי:

1. מילה כחלק מהליך הגיור - וודאי שמותר למול במקרה זה.
2. מילה לשם מורנא- לשם רפואה. הראשונים נחלקים בדיוק באיזו מחלה מדובר, ובכל מקרה פירוש הברייתא הוא כי הגוי מל לשם רפואה בלבד. אסור לרפאות גוי בחינם, וזאת לאור דברי הגמרא בדין אין מעלין ואין מורדין. להלכה, גם במקרה זה מתירים למול בשכר משום איבה, כמו שמטפלים בגוי בכל טיפול רפואי.
3. אפשרות שלישית שאינה מופיעה בברייתא הינה גוי הרוצה למול אבל לא לשם רפואה וגם לא כחלק מהליך גיור. דוגמה לכך היא מילת המוסלמים בימינו. האם מותר למול במקרה זה?

גוי מקיים מצוות

"עכו"ם שצריך לחתך ערלתו מפני מכה או מפני שחין שנולד בו היה אסור לישראל לחתוך לו אותה, שהעכו"ם אין מעלים אותם מידי מיתה ולא מורידין אותן אליה, אע"פ שנעשית מצוה ברפואה זו שהרי לא נתכוון למצוה. לפיכך אם נתכוון העכו"ם למילה מותר לישראל למול אותו" (רמב"ם הל' מילה פ"ג, הלכה ז).

הרמב"ם פוסק כי במידה והעכו"ם מתכוון במעשה המילה לשם מצווה - מותר לישראל למול אותו. לאיזו מצווה מתכוון הרמב"ם?

לאור שאלה זו, הציע הכסף משנה פירוש המשנה את ההבנה בדברי הרמב"ם. ר"י קארו הבין שהכוונה שהגוי רוצה להתגייר והשאלה האם מותר למול אותו למרות שיש לו גם בעיה רפואית שתיפטר על ידי המילה. לשיטתו, ניתן למול גוי רק כאשר מדובר על תהליך גיור, אך אסור למול גוי שסתם רוצה למול לשם מצווה. בעקבות כך אין השו"ע פוסק הלכה זו בהלכות מילה, אלא בהלכות גירות (י"ד סי' רס"ח סעיף ט)¹.

ברם, נראה שאין זו כוונת הרמב"ם בהלכה זו, ויש לקרוא את דבריו לאור דבריו בהלכות מלכים:

"בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה..." (פ"י, הלכה י').

הרמב"ם מבין שמותר לגוי לקיים מצווה גם אם הוא אינו מחוייב בה, ובכלל זה גם מצוות מילה. כפי שנראה בהמשך במעשה זה הוא מקיים מצווה אך בעלת אופי אחר מיהודי.

הרמב"ם כותב את שיטתו במפורש בתשובה שהוא כתב בעניין זה. הרמב"ם נשאל האם מותר למול מוסלמים ונוצרים לאור דברי הגמרא בעבודה זרה, ועונה כימותר למול את הגוי:

"לפי שכל מצוה, שהגוי עושה, נותנין לו עליה שכר... ובלבד שיעשנה, כשהוא מודה בנבואת משה רבינו, המצווה זאת מפי אלהים יתעלה, ומאמין בזה, ולא שיעשנה (לסבה) אחרת" (תשובות הרמב"ם סימן קמח).

הרמב"ם בתשובה אף מסביר כי יסוד פסיקתו בהלכות מילה נובע מדבריו בהלכות מלכים².

ישנם אם כן, שני הבדלים מרכזיים בין פסק הרמב"ם ובין פסק השו"ע, המשקפים את המחלוקת ביניהם: 1. הרמב"ם פסק את דין מילת גוי בהלכות מילה, והשו"ע פסק זאת בהלכות גירות. 2. הרמב"ם פסק בלשון **מותר** למול את הגוי, והשו"ע השתמש במינוח **מצווה** למול את הגוי. לפי השו"ע ניתן למול גוי רק לשם גירות, ואז יש פעולה זו היא מצווה. לעומת זאת הרמב"ם מבין שניתן למול גוי גם ללא גיור כפי שהוא מסיים את תשובתו- "ואין הפרש בזה בין ישמעאלי לנוצרי. ובכל עת שיבוא אלינו, שנמול אותו לשם מילה, מותר לנו למולו, אף על פי שהוא נשאר בגיותו".

האחרונים נחלקו בפסיקת ההלכה: הט"ז (סי' רס"ג, ס"ק ג) והלבוש פסקו בעקבות הרמ"א (שם סעיף ה) שאסור למול גוי, ולעומתם הש"ך פסק שמותר למול בשכר (שם; רס"ח, יט). מחלוקת זו ממשיכה גם בקרב פוסקי זמנינו- הרב ברייש (חלקת יעקב י"ד קמט) והרב צבי פסח פראנק (הר צבי י"ד רטו) כותבים לאסור לאור טעם הלבוש שנראה בהמשך, אך הרב עובדיה יוסף (יביע אומר י"ד ח"ב, יט) פוסק להתיר למול אפילו בחינם.

אות ברית קודש

ראינו אם כן, כי בניגוד לשאר המצוות יש מהפוסקים שכתבו שיש בעיה שגוי יקיים מצוות מילה. הסיבה לכך נובעת ממהות מצוות ברית מילה: המילה אינה רק מצווה, אלא היא אות ברית בינינו ובין הקב"ה. חלק מהפוסקים שסוברים שאין למול את הגויים הבינו שהסיבה לכך נובעת מהעובדה שאנו לא

1 נציין, כי בדומה לשיטת הכסף משנה, ישנם ראשונים נוספים הסוברים כי קיים איסור למול גוי שלא כחלק מהליך גיור. כך לדוגמה שיטת הרמב"ן (יבמות מו:), רש"י (סנהדרין נט:), ור' ירוחם המובא בבית יוסף (י"ד ס"ס רסו).

2 בהלכות מלכים פרק י הרמב"ם פוסק גם שבני קטורה מחוייבים במילה. לא נתעסק במסגרת שיעור זה בסוגיה, ורק נזכיר את פסקו הואיל ודין זה קשור ישירות למילת גוי.

כפי שראינו, הרמב"ם מתיר למול את הגויים אם הם מכוונים לשם מצווה, והזכרנו בהערה שהוא אף סובר שכלפי בני קטורה מדובר במצווה. הרמב"ם מחלק בין ברית סיני ובין ברית אברהם כאשר הציווי לאברהם הוא אוניברסאלי הנובע ממעמדו של אברהם כמי שהשיג את הקב"ה על ידי שכלו⁵. אות הברית לא מיועד לבני ישראל לבדם אלא לכלול בו את כל עדת המייחדים בני אברהם, וכדבריו במורה הנבוכים בטעם מצוות מילה:

"והוא שיהיה לכל בעלי דעה זאת - אני מתכוון למאמיני ייחוד השם - סימן אחד גופני משותף להם... והוא בצורת ברית ואמנה. כך המילה הזאת היא הברית אשר כרת אברהם אבינו על האמונה בייחוד השם. כך כל הנימול נכנס בברית אברהם ומקבל על עצמו את בריתו להאמין בייחוד..." (ח"ג, מט).

המילה שנצטווה אברהם מייחדת את כל הנפש אשר עשה אברהם למען אמונת הייחוד. אמנם אנחנו איננו מחויבים במצוות מילה מכוח הציווי לאברהם אלא מהציווי למשה, ומצוות המילה עבורנו היא גם אות ברית קודש-חותם של העם הנבחר. אך גם הגויים יכולים למול ולעשות מצווה במעשה זה.

גישה שונה מופיעה בדברי חלק מהראשונים וחכמי הקבלה, ואנו נעיין בשיעורנו בקצרה בדברי ר' חסדאי קרשקש. ר' חסדאי בספרו 'אור השם' מציג גישה שונה מהרמב"ם לגבי מהות מצוות מילה. לדעתו, ברית המילה שמל אברהם בבריתו מגלמת בתוכה את כל המצוות שנצטוונו עליהם בהר סיני. מדובר על קרבן שכל יהודי לאורך כל הדורות נדרש לתת, ויש כאן ממש הקרבה של האדם לקב"ה. המילה איננה מצווה בודדת אלא היא השורש של התורה כולה שניתנה בסיני:

"והנה להפלטת חשיבותו (=של אברהם) נכרת עמו ברית במצוה אחת, והיא המילה. והיה די בה לגודל מעלתו, להיות החשוב, לפי חשיבותו יהיה בו די לפעולות מעטות, לא יצטרך לפעולות רבות" (הקדמה לאור השם).

בגלל חשיבותו של אברהם וגודל מעמדו "הספיקה" לו מצווה אחת. וכפי שהוא כותב בהמשך הספר שמצווה זו מיוחדת לעם ישראל ומהווה קרבן של כל יהודי לה:

"ולזה היה ראוי שיביאהו הש"י בברית חדש כדי להפסיק זוהמת בניו ונפשות ביתו, ושייחדו באות ברית קדש בכלי בעצמו שבאמצעותו ישלם קיום המין ונצחותו. ושיהיה הרשם הזה בכללם, כאילו הקריבו מדמן ומבשרם, מכלי תולדתם, אל השם" (אור השם ב,ג,ו).

לאור דברים אלו, יתכן כי המחלוקת ההלכתית אותה ראינו בתחילת השיעור, קשורה למחלוקת הגותית-השקפתית.

רוצים לתת לגויים את החותם שמיוחד לנו. כך כותב לדוגמה הלבוש:

"ואסור למול גוי שלא לשם גרות אפילו בחול, כיון שאין כוונתו לגייר למה נסיר חרפתו ממנו ולהחתימו בחותם ברית קודש" (עטרת זהב י"ד רס"ג, ה).

השימוש במשמעות ברית המילה, מסייע להסבר מספר פרטים בהלכות ברית מילה³.

הרב נריה⁴ מסביר את דברי הרמב"ם באור שונה במקצת: לדעתו, הרמב"ם סובר שאפשר לחלק בין מצוות מילה ובין כריתת הברית בין עם ישראל והקב"ה. אמנם גוי יכול לקיים מילה בתור מצווה, אך אין זה חלק מכריתת ברית. כאשר יהודי מבצע מילה אין זו רק מצווה אלא **ברית** מילה, שעליה הרמב"ם אומר שהיא מצווה מיוחדת ואם לא קיימה:

"הרי זה עבר על מצוות עשה גדולה וחמורה מאד שאין בכל המצוות כמות, ולעולם אין לה תשלומין למצוה זו, והרי עונו חמור ממי שעבר עליו חג הסוכות ולא עשה סוכה או ליל פסח ולא אכל מצה" (פיהמ"ש שבת יט,ו).

כסברתו של הרב נריה מצאתי גם בתשובה של הרב עוזיאל (משפטי עוזיאל י"ד תניינא (ח"ב) סימן מה אות ד). הרב עוזיאל כותב שאין איסור למול נכרי אפילו ביום השמיני הואיל ופעולת מילת נכרי שונה במהותה ממילת יהודי:

"כי המילה היא אמנם אות ברית לישראל, אבל מילת גוי אפילו אם היא ביום השמיני ואפילו אם הוא עושה זאת לקיום מצוות דתו אינה אות ברית אצלו. שאם אין ברית-אות ברית מאן דכר שמיה".

בריתו של אברהם אבינו

הציווי על מצוות מילה מופיע באריכות בדברי ה' אל אברהם אבינו בפרשת לך-לך. ברם, הרמב"ם במניין המצוות קובע כי המקור לחיוב מצוות מילה היא בתחילת פרשת תזריע באזכור שמופיע שם שיש למול את התינוק ביום השמיני. בפירוש המשנה הרמב"ם מסביר מדוע המקור הינו בפרשת תזריע ולא בפרשת לך-לך:

"וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואת בני ביתו, אלא מפני שה' צונו על ידי משה להמול כמו שמל אברהם אבינו עליו השלום" (חולין פ"ז, משנה ו).

אנו מחויבים לקיים את המצוות בעקבות מעמד הר סיני ומכוחה של נבואת משה, ולא בגלל הציווי לאברהם. יתכן ונקודה זו מאירה על עקרון נוסף בשיטת הרמב"ם ביחסו לברית אברהם, כאשר אחת ההשלכות היא בנוגע לדין מילת גויים.

3 ראה לדוגמה בדברי המאירי במגן אבות סימן יד לגבי הטפת דם ברית, שיעורים לזכר אבא מארי ח"ב עמוד קלז לגבי ברכות המילה. מילה ופסח אלו שתי מצוות עשה היחידות שיש על ביטולים עונש כרת, ושיניהם מבטאים כריתת ברית עם הקב"ה. רבים כתבו על עקרון זה וראה לדוגמה בדבריי בדף קשר לתלמידי ישיבת הר עציון גליון 950-<http://www.etzion.org.il/dk/5764/950table.htm>

4 הרב משה צבי נריה- 'מצות מילה וברית מילה', תחומין יא.

5 בעניינים אלו ראה בספרו של אביעזר רביצקי- 'עיונים מיימוניים', פרק 5: אברהם אבי המאמינים-העקדה והברית.

בן הנכרית

לפני כמאתיים שנים, בעקבות תופעת נישואי התערובת שהחלה באירופה, התחיל דיון הלכתי בנוגע למילת בן הנכרית. נוצר מצב בו האב רצה למול את בנו, למרות שעל פי ההלכה הוא אינו יהודי. השו"ע התייחס למקרה זה בסימן רס"ו:

"ישראל שנולד לו בן מעובדת כוכבים, אין מלין אותו בשבת" (סעיף יג)

מדבריו משמע כי ביום חול ניתן למול אותו, אולם כפי שנראה בהמשך, האחרונים נחלקו בעניין זה וכבר כתב הפרישה שגם בחול אסור למול אותו.

דיון ארוך בנושא זה מופיע בשו"ת ר' עזריאל הילדסימר בעקבות מכתב של הרב צבי הירש קלישר (סימנים רל- רלא). הרב קלישר מתייחס לפסק הלכה שניתן באמריקה לפיו אין למול ילדים של יהודי שנולדו מנכריות, ואף יש לפסול את המוהל שעשה זאת. הרב קלישר חולק על פסק זה וכותב שיש מצווה למול ילדים אלו, וזאת ממספר טעמים. נציין את חלקם:

1. הוא פוסק כשיטת הש"ך שמותר למול גויים אם הם מכוונים לשם מצווה.
2. דינו כגר תושב שהרמב"ם פוסק שמלים אותו.
3. לאחר שהוא מוכיח באריכות שאין בעיה למול גוי הוא כותב שבמקרה זה יש מצווה גדולה לפתוח פתח שהילד יתגייר בעתיד:

"כל שכן בילד אשר אביו ישראל, ואמו הנכרית לא תמחה מהמילו, שמצווין אנו לפתוח לו פתח תקוה למולו כעת על דעת אביו, וכשיגדל יוכל מהר לעשות כרצון אביו לטבול עצמו כדת וכדין. ואם אין מלין אותו דוחין אותו בידים מעדת ישראל, ולא ככתוב ולא ידח ממנו נדח".

הרב קלישר מבין כי למרות שהילד נולד מאמא נוכריה, יש לילד מעמד של זרע ישראל. למרות שהילד אינו יהודי, מכיוון שאביו יהודי אנו חייבים לנסות ולקרבו לשוב ליהדות. יש לילד מעמד של זרע קודש:

"...עכ"ז מצינו כי זרע הקודש יקרא... אם יש באפשרות להוציא זרע נשחתה מהטומאה ולהוציא ממסגר אסיר ולהחזירה אל הקודש מה טוב ומה נעים חלקינו".

בנוסף לכך, בדרך זו אנו גם יכולים לקרב את האב לשוב בתשובה אל חיק המסורת והיהדות.

הרב הילדסימר חלק על דברי הרב קלישר והוא מבין שמותר למול גוי רק לשם גירות. בדבריו הוא מתווכח עם הוכחותיו של הרב קלישר, ונעיין בנקודת מחלוקת אחת שביניהם. הרב הילדסימר חולק על האמירה שאם לא נמול את הילד אנו דוחים אותו מקרב ישראל, וזאת משתי סיבות: א לא אנו דוחים אותו אלא כבר דחוי בעקבות מעשה אביו. ב. הוא חולק על ההנחה של הרב קלישר כי ילד זה נחשב כזרע קודש.

המחלוקת מתפרסת על שני מכתבים שהרבנים כתבו אחד לשני ונוגעת לפסיקת ההלכה בסוגייתנו. בתשובות אלו אנו מוצאים מחלוקת עקרונית לגבי מעמד ילדים שנולדו ליהודים

אך בניהם אינם יהודים. השאלה העקרונית ילדים אלו נחשבים כזרע קדש ואנו מצווים לקרבם ליהדות, שייכת גם בימינו בפולמוסים סביב עשרת השבטים ומקרים רבים של יהודים מארצות ברית המועצות שמגיעים לארץ.

כשיטת האוסרים סובר גם ה'שרידי אש' במספר תשובות שכתב בנושא (י"ד ס- סא). ה'שרידי אש' אסור לאור הסוגיות ולאור פסק הרב הילדסימר ומוסיף טעמים נוספים לאסור:

א. אין לתת יד לעוברי עבירה, ובמיוחד במקרה זה שאנו מלים ילד שנולד בעבירה ואין כוונה לגיירו.

ב. יש חשש שאם ימולו אותו יבואו לטעות ויחשבו שהוא יהודי כשר ויצרפו אותו למניין ולמכלל המצוות, ויניחו לו לשאת בת ישראל.

ג. היה ראוי לגזור גזירה שלא למול במקרה זה כדי להרחיק את נישואי התערובת.

גם הרב קוק מזכיר עקרונות אלו בתשובה בנושא (דעת כהן קמט), ולאחר הצגה קצרה של הרקע ההלכתי הוא מעלה שיקולים דומים לאסור מילה במקרה זה:

"...ובודאי שב ואל תעשה עדיף, וזהו רק מצד מקור ההלכה. אבל מצד התקלה שתוכל להמשך מזה, שיחשוב הוא והוריו שהוא בן ישראל גם בלא גירות, ויבאו להתחתן בישראל, ועוד קלקולים רבים כאלה. וגם שע"ז יהיו יותר קלים בעיניהם, ובעיני האנשים הדומים להם, נשואי התערובות בעוה"ר, ודאי צריכים לעמוד על המשמר, שלא לתן להם מוהל אפילו למול בלא ברכה, עד שנדע שיש כאן ענין של גירות לשם שמים ממש".

שיטה שונה אנו מוצאים בתשובת הרב עוזיאל. הרב עוזיאל מדגיש שהוא מתייחס למצב בו האב לא נשמע בכלל להוראת הבית דין לגרש את אשתו הגויה, ולכן אם יד בית דין תקיפה אסור לקבל מציאות כעין זו, ואין לגייר את האשה. אך במציאות שלנו הוא מורה על דרך פעולה שונה:

"... וכמו שנזכר בדברי פוסקים אחרונים שצדדו להתיר זאת משום בחירת הרע במעוטו וכדי שלא ידח ממנו נדח. בנוגע לבניה של הנכרית שהיא אינה רוצה להתגייר או שאנו איננו רשאים לקבלה כגון נכריה הנשאת לכהן לא מצאתי בזה דבר מפורש בתלמודין, גם בזה אני אומר וכן כתבתי בתשובתי הקודמת וזאת חובת בית דין לחייב את האב שהוא נשוי נכריה בכל דרכי השפעה (לפי שיותר מזה אין בידינו כלום) לגרשנה ואז ישלח אותה ואת בניה. אבל במקרה רע ומר כזה שלא ישמע לדברי ב"ד ולא יפרוש מאשתו הנכריה - הוא שכתבתי לחייבו למול את בנו בשמיני שהוא חל בחול. ולכן הנני מפרש דברי שלא עלה על דעתי לומר שמילה זאת תעשה בחגיגות וברכות המילה... וכיון שכן אין כאן גם שמחה, אלא להיפך צר ויגון שבאנו לידי מדה זו. ובכל זאת אמרתי לחייבו שימול בנו ביום השמיני כדי להרחיקו מהשפעת אמו הנכריה, ושהיא תבין ותרגיש בעצמה שבנה זה אינו נתון להשפעתה, והוא יהיה יהודי ככל הגרים בישראל" (פסקי עוזיאל בשאל

בדומה לרב קלישר, הרב עוזיאל מסביר שהמציאות בקהילות ישראל הינה כי מלים את בן הנכרית, וכך פוסקים אם הגויים התכוונו לשם מצווה. בדרך זו נוכל לקרה את זרע ישראל ליהדות, ולא נגרום חלילה למצב שהוא ואביו יתרחקו עוד יותר מהדת. בעז"ה כאשר הילד יגדל הוא יתגייר ויהיה ככל הגרים הכשרים⁶.

בן המומרים

לסיום, נעסוק בהלכה נוספת המופיעה בשולחן ערוך ונוגעת למילת תינוק שנולד למומר:

"ישראל שהמיר ונולד לו בן מישראלית, מלין אותו בשבת" (סי' רס"ו, סעיף יב).

השו"ע פוסק בפשטות שבן שנולד למומר מאשה יהודיה דינו כישראל ומלים אותו בשבת. נושאי הכלים והאחרונים דנים מה הדין במקרה ששני ההורים מומרים. הש"ך (ס"ק טז) מביא את דברי הב"ח הסובר שהדין שווה גם אם שני ההורים מומרים. לש"ך הלכה זו אינה פשוטה והוא נשאר בצריך עיון:

"...ולי לא משמע הכי וגם מדסיים הב"ח ואין אנו מחזיקים אותו שיצא לתרבות רעה כיון שאמו ישראלית ומביאו הטור משמע דהוי סלקא דעתך אמינא כיון דאביו מומר נחזיקהו שיצא לתרבות רעה ולא מחזקין בהכי כיון שאמו ישראלית אבל כשאמו מומרת אסור וצריך עיון".

מכיוון ששני ההורים מומרים אנו חוששים שהתינוק יצא לתרבות רעה מפאת החינוך שיקבל ולכן אין למול אותו בשבת. גם דעת הט"ז (ס"ק י) כש"ך שאין למול תינוק זה בשבת. פוסקים אלו סוברים שהסיבה שמילה דוחה את השבת היא מפאת האות והברית שנעשה בפעולה זאת. מצוות מילה היא רק ההתחלה לקיום הברית במשך חיי היהודי ומשמעות הדבר קיום מצוות. שיטה קיצונית יותר מופיעה במשנה למלך (מילה א'), המביא מי שסובר שלא מלים תינוק זה אף בחול ודינו כגוי.

לעומת זאת יש פוסקים שסוברים שלא מעניין אותנו שהילד יצא לתרבות רעה, ומכיוון שבשורה התחתונה הוא יהודי מלים אותו בשבת (ראה לדוגמה בפרי חדש). אור החיים

בספרו על שו"ע יו"ד 'ראשון לציון' (רס"ב) חולק על דברי הש"ך ומבין שלמרות שההורים מבטלים את הברית אין זה אומר שום דבר על הילד. במקרה זה מדובר שההורים רוצים למולו בשבת וממילא רואים שמצוות מילה חשובה להם. בעקבות כך הוא פוסק:

"כיוון דאינו עיקרו מעכו"ם לא מחזקין ליה שיצא לתרבות רעה, דאפשר שיחזור לשורשו..."

אנו צריכים לחשוש שהילד יצא כשר ויחזור למסורת ישראל, ולכן יש לבצע את הברית עמו אפילו בשבת.

כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון, תשס"ט
עורך: אביעד בינשטוק

בית המדרש הוירטואלי
מיסודו של
The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash
האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il

6 לגבי פסיקת הרב עוזיאל ראה במאמרו של הרב בני לאו- "ואת האובדת לא ביקשתם"- מוסר הנביאים בשיקולי פסיקתו של הרב עוזיאל בנושא הגיור, אקדמות כא.